



Warszawa, 30 czerwca 2014 r.

## Informacja prasowa

### Co wpływa na decyzje edukacyjne Polaków

**Nierówności w dostępie do edukacji, zwłaszcza ze względu na miejsce zamieszkania, a także poziom wykształcenia rodziców, mają główny wpływ na ścieżki edukacyjne Polaków. Tak wynika z badania Uwarunkowania Decyzji Edukacyjnych (UDE), którego I turę przeprowadził Instytut Badań Edukacyjnych we współpracy z Instytutem Statystyki i Demografii SGH**

Projekt badawczy *Uwarunkowania decyzji edukacyjnych* dostarcza cennych informacji o tym, jak Polacy rozwijają swoje umiejętności i kompetencje z perspektywy decyzji podejmowanych w rodzinie. Tak wielkiego badania, poza badaniami Głównego Urzędu Statystycznego, w Polsce nie było od dawna.

Badanie pozwoli określić, jak sytuacja rodzinna wpływa na edukację Polaków – dlaczego wybierają określone szkoły, czemu część kończy edukację na gimnazjum czy szkołach ponadgimnazjalnych, a inni studiują. Jakie znaczenie ma dla edukacji zawarcie małżeństwa, rozwód czy narodziny dziecka. Kiedy i dlaczego ludzie przerywają naukę i co sprawia, że doksztalca się tak niewielu dorosłych Polaków.

– W obecnych badaniach najczęściej przyglądamy się samym uczniom, rzadko badamy rodziny. A to właśnie w rodzinach są podejmowane decyzje, które mają wpływ na wykształcenie jej członków – wskazuje dr Agnieszka Chłoń-Domińczak, lider Zespołu Edukacji i Rynku Pracy IBE. – Dzieci uczą się od rodziców i dziadków. Ze wstępnych badań jakościowych wynika np., że wiele zależy od tego, czy rodzice zachęcają dzieci do nauki. Czasem też młodzi ludzie wbrew rodzicom sami inwestują we własny rozwój i często wspierają ich w tym nauczyciele.

W pierwszej rundzie badania UDE były szczegółowo zbierane dane o historii edukacyjnej, rodzinnej, zawodowej i migracyjnej respondentów. Wiedza, jak kształtowały się losy Polaków w tych czterech obszarach, pozwoli rekomendować działania, które ułatwią Polakom realizować swoje aspiracje dotyczące rozwoju osobistego. W kolejnych latach, wracając do respondentów badania, naukowcy będą przyglądać się, jak przeszłe wydarzenia, ale także bieżące doświadczenia, wpływają na podejmowane decyzje.

#### Kogo i jak badano

Badanie objęło łącznie 33 631 gospodarstw domowych, w tym 60 586 osób urodzonych między 1947 a 1997 rokiem. W pierwszej rundzie badania, przeprowadzonej w 2013 r., za pomocą kwestionariusza gospodarstwa domowego, zebrane zostały informacje o składzie gospodarstw domowych wylosowanych do próby, ich sytuacji dochodowej, oraz biografie i dane o sytuacji edukacyjnej dzieci do 15 lat będących członkami tych gospodarstw. Z kwestionariusza indywidualnego pochodzą z kolei informacje o biografiiach edukacyjnych, rodzinnych,



zawodowych oraz migracyjnych dorosłych członków gospodarstw domowych (osób w wieku 15-65 lat), a także charakterystyki rodziny pochodzenia respondentów oraz ich domu rodzinnego i niektórych uwarunkowań decyzji edukacyjnych.

### **Środowisko rodzinne mocno wpływa na inwestycje w edukację dzieci**

Awans edukacyjny dorosłych członków gospodarstw domowych jest wyraźnie związany z poziomem wykształcenia rodziców. Wśród młodszych respondentów (w wieku 25-44 lat), którzy osiągnęli tylko wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, nastąpił regres edukacyjny. Znaczna część ich rodziców ma wykształcenie zawodowe, a tylko niewielki odsetek z nich – na wyższych poziomach. Być może zubożenie oferty szkolnictwa w latach 90. i później, ograniczyło możliwości uzyskania wykształcenia zawodowego osobom, których rodzice posiadali wykształcenie zawodowe, często pochodzącym z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym.

Połowa osób, których rodzice mieli wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, osiąga ten sam poziom wykształcenia, podczas gdy trzy czwarte osób, pochodzących z rodzin, w których rodzice mieli wykształcenie wyższe, również osiąga wykształcenie wyższe. W rodzinach, w których tylko matka ma wykształcenie wyższe, ponad 2/5 badanych poszło na studia, a jeśli matka ma wykształcenie zawodowe – dyplom uczelni wyższej osiągnął co dziesiąty badany. Jeśli to ojciec miał wykształcenie wyższe, 43 proc. badanych również je ma, natomiast gdy miał on zasadnicze zawodowe, to co ósme dziecko poszło na studia i zdobyło dyplom. Generalnie wykształcenie wyższe ojca silniej wpływa na decyzję dziecka o pójściu na studia.

Dokonywane wybory ścieżek kształcenia są odmienne także ze względu na miejsce zamieszkania. Im większe miasto, tym więcej osób decydujących się na wyższe studia.

Wyniki badania UDE pokazują, że środowisko rodzinne ma kluczowe znaczenie dla podejmowanych decyzji o kształceniu dziecka. Największą rolę przy wyborze ścieżki edukacyjnej odgrywa nastawienie do wykształcenia. Osiąganiu jego wyższych poziomów sprzyja nacisk rodziców na naukę i pracę w domu rodzinnym oraz udział w zajęciach dodatkowych w trakcie nauki w szkole.

Ważne są ambicje domu rodzinnego (znamiona sukcesu – prestiżowa praca, wysoki status materialny, dobre wykształcenie) oraz relacje w rodzinie. Te ostatnie, których wyznacznikami były np. silne więzi rodzinne, wspólne spędzanie czasu oraz zainteresowanie rodziców edukacją dzieci, sprzyjają aspiracjom edukacyjnym i podejmowaniu kształcenia na wyższym poziomie, zarówno wśród mieszkańców miast jak i mieszkańców wsi.

Wzorce z domu rodzinnego przenoszone są na zachowania w kolejnych pokoleniach. Dzieci z rodzin, w których rodzice mają wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne, dwukrotnie rzadziej uczestniczą dzisiaj w zajęciach dodatkowych niż dzieci z rodzin, w których rodzice mają wykształcenie wyższe.

Na wybór ścieżek edukacyjnych wpływa liczba dzieci w rodzinie. Co dziesiąty jedynak zakończył swoją edukację na poziomie szkoły podstawowej lub gimnazjum, co piąta osoba – w rodzinach z trójką i większą liczbą dzieci. Najbardziej uprzywilejowani, jeśli chodzi o szanse



na lepsze wykształcenie, są najstarsi wśród rodzeństwa, a najmniej ci, którzy posiadają zarówno starsze jak i młodsze rodzeństwo. Wynik ten jest identyczny dla kobiet i mężczyzn.

### **Zła sytuacja materialna zwiększa ryzyko wykluczenia z edukacji**

Sytuacja materialna w domu rodzinnym wyraźnie wpływa na osiągnięcie kolejnych poziomów edukacji bez przerw w kształceniu.

Tam, gdzie była ona oceniona jako gorsza od innych rodzin rówieśników, blisko 22% badanych zakończyło edukację na najniższym poziomie, i tylko 5% realizowało ścieżkę prowadzącą do wyższego wykształcenia magisterskiego. Te wskaźniki w grupie, która oceniła sytuację materialną swych domów rodzinnych jako lepszą od innych, wynosiły odpowiednio 12% i 14%.

Grupę osób wykluczonych z edukacji tzn. poprzestających na wykształceniu na najniższych poziomach – podstawowym, gimnazjalnym oraz zasadniczym zawodowym – charakteryzuje przede wszystkim niski poziom wykształcenia rodziców, miejsce zamieszkania na wsi lub w małych i średniej wielkości miastach, niepełnosprawność, potrzeba kształcenia specjalnego, bierność zawodowa, bardzo niski poziom zamożności ich gospodarstw domowych, należenie do gospodarstw rodzin niepełnych lub rodzin wielodzietnych oraz gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł utrzymania, innych niż emerytura lub renta.

Wykluczenie z doksztalcania wśród osób dorosłych dotyczy członków gospodarstw niezamożnych, małżeństw wielodzietnych, wielorodzinnych, mieszkających na wsi oraz bezrobotnych.

Wykluczenie edukacyjne to większe ryzyko znalezienia się w sferze niedostatku lub nawet skrajnego ubóstwa, wykluczenia z rynku pracy, a także w obszarze kompetencji cywilizacyjnych. Dla ograniczenia ryzyka wykluczenia społecznego szczególnie znaczące jest osiągnięcie poziomu wykształcenia ponadgimnazjalnego oraz średniego z maturą.

### **W szarej strefie więcej osób z niższym poziomem wykształcenia**

Wejście młodych osób na rynek pracy zależy od poziomu i typu edukacji formalnej. Wyraźnie także różnicuje aktywność zawodową przez całe życie.

Ponad 40% osób z wykształceniem co najwyżej podstawowym zdecydowało się na podjęcie pierwszej pracy na podstawie umowy ustnej (co w istocie oznacza zatrudnienie w szarej strefie). Natomiast 80% osób, które ukończyły studia, w ramach pierwszej umowy o pracę zostało zatrudnionych na pełen etat. Jeśli podjęły zatrudnienie przed zakończeniem studiów, to mniej niż 20% z nich zdecydowało się na pracę bez formalnej pisemnej umowy. Osoby z wykształceniem wyższym i pomaturalnym częściej niż osoby z niższym wykształceniem podejmowały swoją pierwszą pracę przed ukończeniem formalnej edukacji.

### **Polacy nie doksztalcają się**



Wyniki badania UDE potwierdzają niską aktywność edukacyjną dorosłych Polaków. Często postawy bierności edukacyjnej po zakończeniu nauki w szkole są dziedziczone – dorośli, którzy mieli rodziców o niskim poziomie wykształcenia, rzadziej się doksztalają. Bierności edukacyjnej dorosłych sprzyja również niski poziom regionalnego i lokalnego rozwoju społeczno-ekonomicznego. Tymczasem podniesienie poziomu kwalifikacji osób o najniższym poziomie wykształcenia jest niezbędne dla zwiększenia ich szans na zatrudnienie oraz ograniczenia ryzyka znalezienia się ich w sferze ubóstwa i pozostawania w niej.

W dalszej edukacji częściej uczestniczą osoby lepiej wykształcone i o wyższych kwalifikacjach (np. deklarowanej znajomości języka angielskiego).

Najczęstszą formą doksztalania osób dorosłych jest nieformalne uczenie się. Z edukacji formalnej częściej korzystają osoby bierne zawodowo niż osoby bezrobotne i pracujące.

Możliwości udziału w doksztalaniu się nie różnicuje płeć. Dużą rolę odgrywa natomiast obecność w gospodarstwie domowym małych dzieci. Opieka nad nimi obniża szanse na udział w edukacji formalnej mężczyzn i kobiet. Jednak w przypadku nieformalnego uczenia się, dotyczy to tylko matek.

Badanie Uwarunkowania Decyzji Edukacyjnych jest realizowane w ramach projektu systemowego „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego” (Entuzjaści Edukacji), współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. II tura badania będzie miała miejsce od lipca do listopada 2014 r.

#### **Informacja o Instytucie Badań Edukacyjnych:**

Instytut Badań Edukacyjnych (IBE) zatrudnia około 150 badaczy zajmujących się edukacją – socjologów, psychologów, pedagogów, ekonomistów, politologów i przedstawicieli innych dyscyplin naukowych – wybitnych specjalistów w swoich dziedzinach. Instytut uczestniczy w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych, przygotowuje raporty, sporządza ekspertyzy oraz pełni funkcje doradcze w tym zakresie, aktywnie promuje politykę edukacyjną opartą na faktach (evidence-based policy and practice) i szczególnie dużą wagę przywiązuje do badań, których wyniki mogą zostać wykorzystane w praktyce i polityce edukacyjnej na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

[www.ibe.edu.pl](http://www.ibe.edu.pl)

#### **Informacje o projekcie Entuzjaści Edukacji:**

Celem głównym projektu systemowego „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego” (Entuzjaści Edukacji) jest wzmocnienie systemu edukacji w zakresie badań edukacyjnych oraz zwiększenie wykorzystywania wyników badań naukowych w polityce i praktyce edukacyjnej oraz w zarządzaniu oświatą. Projekt jest realizowany przez IBE ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III: Wysoka jakość systemu oświaty, Poddziałanie 3.1.1 Tworzenie warunków i narzędzi do monitorowania, ewaluacji i badań systemu oświaty.

[www.eduentuzjasci.pl](http://www.eduentuzjasci.pl)